

آرمان اصلی نهاد ناظر حمایت و ارتقای منافع عمومی

مرتضی اسدی

معاون فنی، تحقیقات و تدوین استانداردهای سازمان حسابرسی

سپاس

بی شک خوانندگان حسابرس آقای مرتضی اسدی را با مقاله‌ها و تحلیل در خصوص موضوعات نو در حسابرسی و حسابداری می‌شناسند. اعضای جامعه حسابداران رسمی نیز در انتخابات جامعه با اقبال خوبی از انتخاب آقای اسدی حمایت کردند، که امید است منشأ و پیشگام تحولات ارزشمندی برای حرفه باشند. در بحث نهاد ناظر از ایشان دعوت به عمل آوردیم تا نقطه نظرهای حرفه‌ای ایشان را در این خصوص بدانیم. آقای اسدی به میز گفتگوی حسابرس خوش آمدید. برای طیف وسیعی از ذینفعان، آنچه بیشتر از گذشته ایجاد دغدغه کرده است، نظارت بر حسابرسی است و این دغدغه همزمان با کشف تقلب در شرکتها بیشتر هم شده

ناظر حسابرسی باید

منبع پایدار تامین مالی

داشته باشد که مطمئن بوده و

تحت نفوذ حسابرسان و

مؤسسات حسابرسی نباشد

سازش

عاملی که نظارت بر حسابرسی مؤسسات حسابرسی را در اطمینان بخشی به گزارشگری مالی الزامی می‌کند، حفظ منافع عمومی است. منافع عمومی را چگونه می‌توان توصیف کرد؟

اسدی

منافع عمومی به اموری اشاره دارد که برای همه آحاد جامعه مفید است و شامل هر چیزی است که خیر و منفعتی برای همه مردم داشته باشد و مردم به‌طور طبیعی در آن سهم داشته باشند. در نگاه گسترده، «منافع» همه چیزهایی است که به‌وسیله افراد و جامعه ارزشمند به حساب می‌آید. به عبارت دیگر منافع چیزهایی است که ما به دنبال به دست آوردن و کنترل آن هستیم. حرفه حسابداری کمک می‌کند تا منافع خاصی در جامعه تحقق پیدا کند.

بسیاری از این منافع ماهیت اقتصادی دارند و به مدیریت کارآمد منابع مربوط هستند که موارد زیر را شامل می‌شوند:

• گزارشهای مالی و غیرمالی معتبر و سودمند برای سهامداران، سرمایه‌گذاران و ایجاد بینش برای فعالان اقتصادی و همه طرفها در بازار که از چنین گزارشهایی تاثیر می‌پذیرند.

• اطلاعات مالی و غیرمالی معتبر و شفاف برای تصمیم‌گیری دولتها و سازمانهای بخش عمومی.

• نظام معتبر راهبری بنگاه و مدیریت عملکرد در سازمانهای

است. همه ذهنها دنبال این است که چه کسی باید پاسخ بدهد. ابتدا از خود مفهوم پاسخگویی شروع کنیم. در کشورهای پیشرفته صنعتی، فرهنگ پاسخگویی به‌عنوان اصلی‌ترین عامل بروز نهاد ناظر بوده است. در کشور ما جایگاه این فرهنگ چگونه است؟

اسدی

با توجه به فرهنگ و ویژگیهای خاص اجتماعی ایران، به دلایل متعدد از جمله موارد زیر، فرهنگ پاسخگویی کارآمد شکل نگرفته است:

• **خویشاوندگرایی** که این پدیده باعث تهدید شایسته‌سالاری شده است،

• **نبود قانونگرایی** علیرغم تدوین قوانین و مقررات فراوان در ایران، عدم اجرای صحیح و کامل قانون، کم‌وبیش وجود دارد. موانع قانون‌گرایی می‌تواند ناشی از موارد زیر باشد:

o وجود ساختار سلسله مراتبی شدید و قوی که باعث بی‌نیازی به پاسخگویی به زیردستان شده است،

o انطباق نداشتن قوانین با ساختار و شرایط جامعه و ناآشنایی اکثریت مردم با قوانین و مقررات،

o نامناسب بودن ساختار قوانین و مقررات (از نظر تعدد، تناقض و ابهام در آنها) و وجود تعدد مراکز مقررات‌گذار.

• **نبود یک نظام کارآمد اطلاع‌رسانی** در خصوص آشناساختن مردم با وظایف و کارکردهای قوانین و مقررات حاکم بر واحدهای اقتصادی و حقوق شهروندان،

• **تعدد مراجع پاسخ‌خواه** متمرکز و روشن نبودن حدود وظایف آنها،

• **کم‌توجهی به پاسخ‌خواهی مردمی** و جامعه مدنی به‌خصوص رسانه‌ها و مطبوعات، احزاب و ... که جلوه‌ای از نظارت مردمی هستند و برخورد سلیقه‌ای با آنها در عمل.

در رابطه با حرفه حسابرسی نیز ناظرین بر حرفه حسابرسی مستقل، متعدد و تفکیک وظایف آنها به‌درستی صورت نگرفته است. و در رابطه با مشکلات و نقصهای موجود در

حرفه، ناظرین پاسخ‌خواهی لازم به‌عمل نیامده است. و واحدهای نظارتی حرفه نسبت به کم‌کاریها و اثربخش نبودن

فعالتهای خود به‌طور عمده پاسخگو نبوده‌اند و با توجه به فرایند انتصابشان، خود را در مقام پاسخگویی نمی‌دانند.

بخش خصوصی و عمومی.

- افزایش کارایی (برای مثال هزینه کمتر) و یا به حداقل رساندن مصرف منابع طبیعی در تولید کالاها و خدمات، در نتیجه افزایش رفاه جامعه از طریق در دسترس بودن و فراوانی بیشتر.
- افزایش اطمینان اقتصادی در بازار و در سراسر زیرساختهای مالی.
- درجه بالایی از مقایسه پذیری گزارشهای مالی و غیرمالی و حسابرسی در سراسر حوزه های گزارشگری مختلف.

حسابرسی

در این بخش از گفتگو از زبان شما ساختار کنونی نظارت بر حسابرسی در ایران را بشنویم.

اسدی

ساختار کنونی نظارت در حرفه حسابرسی در حال حاضر در ۳ بخش انجام می شود. در بخش دولتی، هیئت نظارت سازمان حسابرسی و در بخش خصوصی، جامعه حسابداران رسمی ایران برای اعتلای حرفه، بر کار حسابرسی مستقل نظارت می کنند و به طور موازی نیز کمیته پذیرش و نظارت بر موسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس، بر کار حسابرسی مستقل شرکت های پذیرفته شده در بورس نظارت می کند. نظارت سازمان بورس به عنوان نهاد عمومی غیردولتی بر حسابرسی دولتی از نظر ساختاری نمی تواند از اثربخشی مناسب برخوردار باشد. سازمان حسابرسی دولتی علاوه بر هیئت عالی نظارت متشکل از اعضای سه قوه، همزمان توسط دیوان محاسبات و گاه سازمان بازرسی کل کشور تحت نظارت قرار می گیرد. حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی زیر نظارت جامعه قرار دارند. طبق ماده واحده "قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه ای حسابداران ذیصلاح به عنوان حسابدار رسمی" وظیفه نظارت حرفه ای بر کار حسابداران رسمی بر عهده جامعه است که این کار به طور عمده از طریق بخش کنترل کیفیت و هیئت بدوی انتظامی (به عنوان کنترل های از درون جامعه و اعضا) و هیئت عالی نظارت و هیئت عالی انتظامی جامعه (به عنوان کنترل های از بیرون جامعه و اعضا) انجام می شود علاوه بر این برای موسسات حسابرسی که حسابرسی شرکت های بورس را انجام می دهند، زیر نظارت سازمان بورس نیز می باشند.

حسابرسی

بفرمایید این ساختار چه نارساییهایی دارد تا خوانندگان حسابرسی بدانند در پی چه نارساییهایی تشکیل نهاد ناظر ضرورت یافته است؟

اسدی

عدم استفاده از مدل های مبتنی بر ریسک برای اعمال نظارت توسط ناظرین، اصلی ترین نارسایی است. به علاوه تعدد نظارتها، عدم توجه به کافی و مناسب بودن توانایی اعضای ناظر و منابع (انسانی و مالی) در اختیار آنها و تفکیک نبودن شفاف کنترل بیرونی از کنترل درونی، هم از نظر استقلال مالی و هم از نظر انتخاب اعضا، از جمله نارسایی نظارت کنونی است. به علاوه کار بررسی گزارشگری ناظرین فوق از حیث مقیاس و دامنه نیز محدود است. به عبارتی نظارت آنان بیشتر از موضع بازرسی قانونی و حسابرسی است و حوزه های کلیدی گزارشگری شرکتی از جمله گزارشگری شرکتها در برابر اصول و شروط تعیین شده در آیین نامه راهبری شرکتی و گزارشهای اجرایی آنها را در بر نمی گیرد و یا به صورت بسیار ضعیف در حد تکمیل چک لیستهای آماده شده است.

ارتباط و تعامل مناسب سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران با فعالان اقتصادی آن چنان که باید عمیق نیست. به عبارت دیگر، فعالان اقتصادی و سرمایه گذاران مشارکت شایسته ای در مسایل حسابرسی و حسابداری ندارند.

حسابرسی

برای ورود به بحث تشکیل نهاد ناظر برای همراهی هرچه بیشتر خوانندگان حسابرسی مفهوم نظارت را تبیین کنید؟

اسدی

نظارت به معنی زیر نظر گرفتن رفتار، کارها، یا اطلاعات، با هدف تاثیرگذاری، مدیریت، یا هدایت کردن آنها است. به بیان دیگر نظارت برای کاهش ریسکهای دستیابی به اهداف تعیین شده است. و در حسابرسی منظور از نظارت، کلیه اقدامهایی است که به منظور ارایه خدمات اطمینان بخشی با کیفیت مطلوب، انجام می شود.

حسابرسی

نهاد ناظر بر حسابرسی و موسسات حسابرسی چه

کمی آن نبوده است و به نظر می‌رسد انتظاراتی ذینفعان به دلایل مختلف از جمله «عقب‌افتادگی فناوری»، «عدم تجهیز مؤسسات حسابرسی به خدمات متنوع»، «ضعف در تبیین درست ارزشها و رعایت اخلاق حرفه‌ای»، «نبود نظارت اثربخش و کارا بر عملکرد حساب‌رسان»، «کمبود نیروی انسانی توانمند» و «ضعف فرهنگ حساب‌دهی و حساب‌خواهی و عدم حمایت جامع دولت»، به نحو مناسب برآورده نشده و شرایط حرفه با وضعیت مطلوب، فاصله معناداری دارد. در ابتدا لازم است دامنه‌کاری حساب‌رسان دولتی و حساب‌رسان خصوصی به نحو مناسب و شفاف تفکیک شود (در حال حاضر هر دو شرکت‌های دولتی و خصوصی را حساب‌رسان می‌کنند) و پس از تعیین شفاف دامنه حساب‌رسان هر یک تکلیف نظارت بر آنها مشخص شود و از نظارت‌های چندگانه پرهیز شود. توجه به مراتب فوق، تشکیل نهاد ناظر مستقل (استقلال هم از جنبه مالی و هم از جنبه ساختاری و عملیاتی) بر حرفه حساب‌رسان زیر نظر حاکمیت به نحوی که تعارض منافع در آن وجود نداشته باشد و چابک و مقتدر و بدون دخالت در نظارت‌های موجود

تعریفی دارد و ویژگیهای آن چیست؟

اسدی

تعریف نهاد ناظر و ویژگیهای آن: در شرایط مطلوب نهاد ناظر باید یک مرجع ناظر مستقل بوده و به نمایندگان ملت (مجلس) پاسخگو باشد. این مرجع در اجرای هر یک از اهداف کلی دولت نقش کلیدی خواهد داشت و آرمان اصلی آن حمایت و ارتقای منافع عمومی و منافع سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان گزارشگری شرکتی است. به عبارت دیگر کیفیت، دقت و قابلیت اتکای گزارشگری، راهبری و حساب‌رسان شرکتها برای سهامداران، سرمایه‌گذاران و محافل عمومی گسترده‌تر در درون شرکتها اهمیت بنیادین دارد. اینها به منزله نیروی حیاتی بازارهای مالی هستند و در تامین مالی سرمایه‌گذاری کسب‌وکارها و رشد کلی‌تر آنها، نقش دارند. اهمیت نقش نهاد ناظر در این زمینه روشن است. نهاد مزبور استانداردها را تعیین، آمار و ارقام منتشرشده از سوی شرکتها را بررسی و بر کیفیت کار حساب‌رسان که انتظار می‌رود درستی این آمار و ارقام را تایید نماید، نظارت می‌کند. به همین دلیل این نهاد در حفظ اعتماد عمومی به کسب‌وکارها، نقش حیاتی دارد.

نهاد ناظر باید دارای ویژگیهایی به شرح زیر باشد:

- درک واضح و دقیقی از هدف و مأموریت خود داشته باشد.
- به‌شدت بر منافع استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی متمرکز باشد و نه فقط تهیه‌کنندگان آنها.
- افرادی که به نتایج کار این نهاد وابسته‌اند، به آن احترام بگذارند و جایی که ضرورت داشته باشد در سازمانهای تحت نظارت خود هراس ایجاد کنند.
- از اختیارها و منابع مناسب برای انجام وظایف خود برخوردار باشد.
- بتواند با کیفیت‌ترین (با صلاحیت‌ترین) افراد را به خود جذب کند.

سازمان

ضرورت آن برای محیط کسب‌وکار ایران چیست؟

اسدی

ضرورت وجودی نهاد ناظر در محیط کسب‌وکار ایران: در ایران رشد کیفی حرفه حساب‌رسان مستقل، متناسب با رشد

کارا و اثربخش نبودن

بخش نظارت از بیرون

جامعه حسابداران رسمی

مهم‌ترین ضعف ساختار نظارتی

جامعه حسابداران رسمی ایران است

به‌علاوه حضور افراد شاغل و

ذینفع در امر نظارت یکی دیگر از

ضعفهای ساختاری است

داخل حرفه حسابرسی، ضروری به نظر می‌رسد.

حسابرس

چه ایرادهایی به ساختار فعلی نظارت که در حیطه وظایف جامعه حسابداران رسمی است، وجود دارد که ایجاد نهاد ناظر را بیش از پیش ضروری می‌کند؟

اسدی

کارا و اثربخش نبودن بخش نظارت از بیرون جامعه حسابداران رسمی، مهم‌ترین ضعف ساختار نظارتی جامعه حسابداران رسمی ایران است، به علاوه حضور افراد شاغل و ذینفع در امر نظارت یکی دیگر از ضعفهای ساختاری است که وجود چنین وضعی، جامعه حسابداران رسمی را به سمت یک تشکیلات صنفی سوق می‌دهد تا حرفه‌ای.

حسابرس

تعدد نظارت را تا چه حد راه‌گشا یا مانع ارتقای کیفیت نظارت می‌دانید؟ آیا با تمرکز نظارت موافقت می‌کنید؟

اسدی

تعدد نظارت باعث ایجاد چندگانگی در برخورد با موضوعات حرفه‌ای می‌شود. همچنین دوباره‌کاری در امر نظارت و تحمیل هزینه اضافی و کاهش اثربخشی آن را به دنبال دارد. لذا برای جلوگیری از موارد مذکور و تجمیع نظارتهای مختلف مورد عمل دولت، ایجاد یک تشکل واحد با تمرکز نظارت، مطلوب به نظر می‌رسد. از سوی دیگر وجود مراجع متعدد ناظر بر کار حسابرسان، به خصوص در مواردی که موضوع خواسته‌های سازمانهای نظارت‌کننده مشترک باشد و مقررات

موضوع نظارت با هم اختلاف داشته باشند، باعث سردرگمی حسابرس مستقل در پاسخگویی و اعلام نظر در این زمینه شده و ممکن است حسابرس به توصیه سازمان ناظری عمل کند که از جایگاه قانونی بالاتری برخوردار باشد.

حسابرس

نظر شما راجع به مولفه‌های استقلال نهاد ناظر چیست؟
مولفه‌های اثرگذار کدامند؟

اسدی

منظور از استقلال، توان انجام وظیفه قانونی و اجرای تصمیمات بدون دخالت اشخاص زیر نظارت است. ناظر حسابرسی باید از نظر عملیاتی و برای انجام وظایف و اختیارات خود، مستقل از دخالت سیاسی برون سازمانی و منافع تجاری یا سایر منافع بخشی باشد. از جمله در حوزه راهبری خود نباید زیر کنترل شاغلان حسابرسی باشد. ناظر حسابرسی باید منبع پایدار تامین مالی داشته باشد که مطمئن بوده و زیر نفوذ حسابرسان و موسسات حسابرسی نباشد و برای انجام مسئولیتهای آن کافی باشد. به عبارت دیگر افراد شاغل در حرفه نباید نهاد ناظر را کنترل کنند و در تامین مالی آن هم دخالت نداشته باشند.

حسابرس

آیا با استقرار نهاد ناظر، حجم رسیدگیهای حسابرس و همچنین کیفیت آن تاثیر می‌پذیرد؟ به عبارتی آیا ظهور نهاد ناظر می‌تواند اثربخشی در حسابرسی را ارتقا ببخشد؟

اسدی

مهمترین دلیل ایجاد نهاد ناظر افزایش کیفیت، دقت و قابلیت اتکای گزارشگری، راهبری و حسابرسی شرکتها بوده که این امر نیز منجر به افزایش اثربخشی در حسابرسی می‌گردد.

حسابرس

آیا نهاد ناظر تنها باید بر حسابرسی مستقل واحدهای با منافع عمومی نظارت داشته باشد و یا بر تمامی حسابرسان و خدمات اطمینان بخشی نظارت کند؟

اسدی

زنجره گزارشگری مالی از ابتدای آن تا اطمینان بخشی به ویژه درباره شرکتها سهامی عام باید زیر نظارت باشد. نظارت بر همه اجزای این زنجره از آنجا ناشی می‌شود که منافع عمومی

زنجره گزارشگری مالی از ابتدای

آن تا اطمینان بخشی به ویژه

درباره شرکتها سهامی عام

باید زیر نظارت باشد

سپاس

در پایان با توجه به ویژگیهای اقتصادی ایران، به نظر شما نظام نظارت بر حسابرسی در ایران چه رسالت و هدفها و وظایفی را باید داشته باشد تا خدمات حسابرسی مستقل بهترین کیفیت و بیشترین اثربخشی را داشته باشد؟

اسدی

رسالت: صیانت از منافع سرمایه‌گذاران و منافع عمومی از طریق وضع استانداردهای راهبری شرکتی، گزارشگری شرکتی و حسابرسی قانونی در سطح بالا و پاسخگو کردن شرکتها و مشاوران حرفه‌ای که مسئولیت تحقق این استانداردها را برعهده دارند.

اهداف عملیاتی: ترویج حسابرسی با کیفیت بالا، گزارشگری شرکتی، راهبری شرکتی و ترویج رقابت موثر در بازار برای کار حسابرسی قانونی. **وظایف عملیاتی:** این نهاد در پیگیری رسالت و اهداف عملیاتی خود، باید به‌گونه‌ای عمل کند که:

- آینده‌نگر باشد و به دنبال پیش‌بینی و در صورت امکان اقدام در زمینه ریسکهای نوپدید راهبری شرکتی، گزارشگری و حسابرسی، هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت باشد.
- رقابت در بازار خدمات حسابرسی قانونی را رونق بخشد.
- نوآوری و بهبود مستمر کیفیت را به پیش برد.
- ایجاز، قابل فهم بودن و مفید بودن را در گزارشگری شرکتی ترویج کند.

- متناسب باشد و به اندازه و منابع موسسات زیر نظارت توجه داشته باشد و میان هزینه‌ها و منافع اقدام نظارتی توازن ایجاد کند.

- روحیه تعاملی داشته و همکاری نزدیکی با سایر نهادهای نظارتی هم در سطح کشور و هم در سطح بین‌المللی داشته باشد.
- فعالیت نظارتی بر مبنای ریسک را در اولویت قرار دهد و به منشور نهادهای نظارتی پایبند باشد.

سپاس

امیدواریم که تشکیل این نهاد گامی ماندگار و پاسخی در خور نارساییهای موجود باشد. آرزوی توفیق هرچه بیشتر برای شما.

ساختار کنونی نظارت در

حرفه حسابرسی

در حال حاضر در

سه بخش انجام می‌شود

متاثر از نحوه گزارشگری مالی است و در صورت سوءعملکرد در هر مقطعی از این زنجیره، منافع عموم مردم می‌تواند آسیب ببیند. به عبارت دیگر حسابرسی فرایند اعتباربخشی و اطمینان‌بخشی به استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی است. از آنجا که بزرگترین شرکتهای جهان در بورسها پذیرفته شده و عموم مردم هم سهام آنها را خریداری کرده‌اند، منافع عمومی با صورتهای مالی این شرکتها گره خورده و به همین علت گزارشهای حسابرسی به این موضوع پیوند خورده است. بنابراین هرگونه سهل‌انگاری، تخلف و قصور حسابرسان در این ارتباط، زمینه از بین رفتن اعتماد عمومی را فراهم می‌کند. لذا نظارت بر تمام زنجیره گزارشگری مالی از ضرورتهای حرفه حسابداری و حسابرسی می‌باشد.

سپاس

آیا نهاد ناظر گزارش نظارتی خود را برای آگاهی موسسات حسابرسی، سرمایه‌گذاران و عموم مردم باید منتشر کند یا باید به مرجع خاص ارائه دهد؟

اسدی

نهاد ناظر باید به مردم و نمایندگان آن پاسخگو باشد و گزارشهای نظارتی خود درخصوص بررسی کیفیت حسابرسی و نیز بررسی گزارشگری شرکتی را پس از تکمیل به صورت عمومی منتشر و در حالت مطلوب گزارش خود را به نمایندگان ملت (مجلس) ارائه نماید.